

LEGISLATIVNÍ ZMĚNY PO NOVÉM ROCE 2012, JEJICH DOPAD NA STÍHÁNÍ KORUPCE A K NĚKTERÝM DALŠÍM OTÁZKÁM SOUISEJÍCÍM SE STÍHÁNÍ KORUPCE

KATEŘINA PŘEPECHALOVÁ A MIROSLAV RŮŽIČKA

Právnická fakulta, Masarykova Univerzita, Česká republika
Nejvyšší státní zastupitelství, Česká republika

Abstract in original language

V našem příspěvku se budeme věnovat problematice korupce, legislativním změnám, k nimž dojde po Novém roce 2012, a jejich dopadu na postih korupce v České republice. Stranou pozornosti nemohla zůstat problematika možného nahrazení ustanovení trestního zákona z roku 1961, jež nepřevzal trestní zákoník č. 40/2009 Sb. – upravujícího zvláštní případ účinné lítosti (§ 163 tr. zák. č. 140/1961 Sb.), ustanoveními § 12 odst. 2 tr. zákoníku a § 159a odst. 4, § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu.

Key words in original language

Korupce, účinná lítost, legislativní změny, trestní zákon a trestní zákoník.

Abstract

In our contribution we will deal with issues of corruption, legislative changes that occur after the New Year 2012, and their impact on the prosecution of corruption in the Czech Republic. Aside attention could be the issue of possible replacement of the provisions of the Criminal Code of 1961, which is covered by the Penal Code No. 40/2009 Coll. - Special case of regulating effective repentance (§ 163 Criminal Code. Act. No. 140/1961 Coll.), the provisions of § 12 paragraph 2 of the Criminal. Code and § 159a, paragraph 4, § 172, paragraph 2, point. c) of the Criminal Procedure.

Key words

Corruption, effective repentance, legislative changes, the Criminal Code and the Penal Code.

1. ÚVOD

V našem příspěvku, který snad vhodným způsobem spadá do rámce zaměření této sekce, se budeme věnovat problematice korupce, legislativním změnám, k nimž dojde po Novém roce 2012, a jejich dopadu na postih korupce v České republice. Stranou pozornosti nemohla zůstat problematika, která nepatří mezi změny v právní úpravě, které ve velmi krátké době (a bez odpovídajícího období legisvakance, jak je to v České republice obvyklé) vstoupí v účinnost; přesto se dotýká tématu v současné době velice aktuálního, totiž možnému nahrazení ustanovení trestního zákona z roku 1961, jež nepřevzal trestní zákoník č. 40/2009 Sb. – upravujícího zvláštní případ

účinné lítosti (§ 163 tr. zák. č. 140/1961 Sb.), ustanoveními § 12 odst. 2 tr. zákoníku a § 159a odst. 4, § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř.¹

2. K VYMEZENÍ POJMU KORUPCE

U korupce se obecně předpokládá vysoká míra latence. Na tom se shodují všechny publikace, které se problematice trestné činnosti spojené s korupcí věnují,² odlišují se většinou jen ve zdůvodnění tohoto stavu.³

Připomenout je třeba v této souvislosti i to, že Česká republika má stabilně velmi nízký index vnímání korupce CPI [Corruption Perception Index]. Pohybuje se stabilně někde kolem 50. místa ze 178 států; to by např. v některých sportech bylo umístění asi jen těžko stravitelné. Ale např. jen po událostech posledních týdnů (kauza ministra Kocourka, „švýcarské“ miliardy, letouny CASA v resortu obrany i další záležitosti z tohoto resortu, ale třeba i „nečekané“ prodražení jižní části dálničního okruhu kolem Prahy) se není doopravdy čemu divit.

Korupce představuje závažný a také zřejmě trvalý problém lidské společnosti.

¹ K této problematice bude publikován, zřejmě v časopisu Právní rádce č. 12/2011, samostatný příspěvek, na němž se autorsky podílel Mgr. Petr Forejt z legislativního odboru Ministerstva spravedlnosti, též účastník jednání této sekce dne 24. 11. 2011.

² Např. Chmelík, J. a kol. Pozornost, úplatek a korupce. Praha: Linde, 2003. Chmelík, J., Tomica, Z. Korupce a úplatkářství. Praha: Linde, 2011. Gřivna, T. Trestní postih korupce v soukromé sféře, Trestněprávní revue 2005, č. 7, s. 169. Pachmann, A. Policejní korupce v členských a kandidátských státech Evropské unie, Kriminalistika 2005, č. 3, s. 209. Jalč, A. Priblíženie niektorých protikorupčných opatrení v podmienkach SR, Trestní právo 2005, č. 9, s. 9. Jalč, A. Dynamika, stav a štruktúra korupcie v Slovenskej republike, jej porovnanie s okolitými štátmi, Trestní právo 2005, č. 1, s. 19. Dančák, B., Hloušek, V., Šimíček, V. et al. Korupce. Projevy a potírání v České republice a v Evropské unii. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006. David, V., Nett, A. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém, Praha : C. H. Beck, 2007. Hulinský, P. Aktuální otázky trestněprávní ochrany společnosti před korupcí. Praha : Police History, 2008. Kolektiv: Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě. Praha : Transparency International – Česká republika, 2008. Růžička, M. Ke stíhání korupce z pohledu státního zástupce. Trestněprávní revue. 2006, č. 1, s. 2. Volejníková, J. Korupce v ekonomické teorii a praxi. Praha: Profess Consulting, 2009.

³ Gřivna, T. Trestní postih korupce v soukromé sféře, Trestněprávní revue 2005, č. 7, s. 169, v této souvislosti uvádí výstižnou charakteristiku korupce v tom smyslu, že „spokojen bývá jak ten, kdo přijímá úplatek, tak i osoba, která uplácí.“

Je problémem stále aktuálním, který zasahuje do oblasti ekonomické, mravní, politické, sociální a také právní.

Slovo korupce má původ v latině, konkrétně se odvíjí od výrazu „rumpere“, což znamená zlomit, rozlomit nebo přetrhnout. Výraz „corruptus“ vyjadřuje následek změny, zlomit někoho ke změně názorů a zásad.

Korupce je v příkrém rozporu se zájmem na řádném, nestranném a zákonném obstarávání věcí obecného zájmu, jakož i se zájmem na ochraně podnikatelských vztahů. Kromě materiálních škod se zde jedná, a to především, o nemateriální škody, které se projevují poškozením důvěry občanů v činnosti orgánů veřejné moci a distribuci veřejných statků. S korupcí je spojována nízká transparentnost řídicích a organizačních procesů a nárůst administrativních nákladů.

Korupce je podle údajů zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2010⁴ obecně skloňovaným společenským fenoménem, podle statistických údajů státního zastupitelství však spíše stagnuje. V roce 2010 byl sice zaznamenán její relativně vyšší nárůst, ale v absolutním počtu stíhaných a obžalovaných osob pro typické korupční trestné činy jde stále o vcelku zanedbatelná čísla. Pokud jsou úvahy o vysoké míře latence tohoto jevu reálné (obecně jim není důvodu nevěřit), pak nelze tato statistická data interpretovat jinak, než že se společnosti dosud nepodařilo najít žádný efektivní (ani trestněprávní) nástroj pro boj proti korupci. Situace nastoluje otázku, zda v rámci komplexu postupně přijímaných opatření (viz Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2010 až 2012) nereagovat zřízením zvláštního útvaru státního zastupitelství pro boj s korupcí, jehož smysl musí vyplývat nejen z vymezené působnosti, ale zejména z garancí vyšší míry nezávislosti, samostatnosti a rozšířených pravomocí pro řízení boje s tímto fenoménem v trestní oblasti.

Podle vůbec nejčastěji citované definice korupce, jejímž autorem je Joseph Nye,⁵ jde o chování, které se z důvodů dosahování soukromých (osobních, rodinných, skupinových) finančních nebo statusových zisků odchyluje od formálních povinností vyplývajících z veřejné role anebo přestupuje normy pro výkonu určitého typu soukromého vlivu.

⁴ Zpráva o činnosti státního zastupitelství je dostupná též na adrese: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750>

⁵ Nye, J. S. Corruption and Political Development. A Cost-Benefit Analysis. 1967-In: Political Corruption. And Handbook.

P. Noack⁶ charakterizuje korupci jako chování osob pověřených veřejnými nebo soukromými úkoly, které poruší své povinnosti, aby dosáhly protiprávního prospěchu jakéhokoli druhu.

Korupcí se rozumí takové jednání, kterým osoba v určitém kvalifikovaném postavení (volený zástupce, úředník zaměstnaný ve veřejné správě, zaměstnanec veřejného sektoru, ale i osoba na určité pozici v soukromém sektoru) zneužívá svého postavení k osobnímu obohacení nebo obohacení třetích osob, přičemž z tohoto jednání mohou mít přímý užitek osoby, které korupční jednání vyvolají, a vždy vzniká škoda do různé míry určitelné skupině fyzických i právnických osob.⁷

Zpráva Ministerstva vnitra o korupci v České republice v roce 2004 a o plnění Aktualizovaného vládního programu boje proti korupci tento pojem vymezuje jako zneužití postavení spojené s porušením principu nestrannosti při rozhodování, motivované snahou po zisku. Korupci označuje za projev chyby v rozhodovacím a řídicím procesu.

Publikace J. Chmelíka a kol.⁸ vychází z toho, že v běžném slova smyslu lze jako korupci označit jednání, kterým se na určitou osobu působí různými nenásilnými prostředky, aby osoba jednala buď proti dobrým mravům nebo proti svým úředním nebo morálním povinnostem. Při uplatnění násilných prostředků by takové jednání mohlo mít charakter vydírání, útisku, apod. Zdůrazňují se tu ovšem i další dva momenty – vztah korupce a střetu zájmů a úzké sepětí mezi korupcí a organizovaným zločinem.

Velmi stručnou, ale zároveň i výstižnou definici korupce podává publikace J. Vidrny a Z. Náchodského,⁹ bylo-li zde uvedeno, že znamená vždy vyjádření vztahu, ve kterém jeden subjekt nabízí druhému formu odměny za poskytnutí nebo příslib neoprávněné odměny. Korupci přitom autoři charakterizují tak, že v konkrétních případech jde např. o to, zda má větší iniciativu nabízející nebo přijímající, zda u očekávaného výsledku dochází k posunu časové

⁶ Die Politische Dimension der Korruption. Kriminalistik, 1995, s. 7.

⁷ Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě. Praha: Transparency International, 2008, s. 20.

⁸ Chmelík, J. a kol. Pozornost, úplatek a korupce. Praha : Linde, 2003. s. 11–13 (na s. 19–20 jsou pak uvedeny další definice korupce ať už slovníkové (encyklopedické) nebo z pohledu různých mezinárodních úmluv. Srov. rovněž Chmelík, J., Tomica, Z. Korupce a úplatkářství. Praha: Linde, 2011, s. 15-25.

⁹ Vidrna, J., Náchodský, Z. Pracovník justice v ohrožení. Praha : Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2002, s. 17.

souvislosti anebo ne, jaký je její konkrétní účel, její adresná společenská závažnost, míra její systematickosti, stupeň její všeobecné (případné) akceptace, atd.

Přehled druhů korupce:

- korupce malá a korupce velká¹⁰

Velká korupce není příliš častá, ale jedná se o „velké věci“. Spojena je s korupcí politických elit a představitelů veřejného a společenského života. Úplatky dosahují značného rozsahu a bývají velmi dobře utajovány. Velká korupce nabývá podoby zpronevěry veřejných zdrojů, nehospodárného užívání veřejných zdrojů, soukromého prospěchu z privatizace, zneužívání veřejné moci při udělování veřejných zakázek, přidělování monopolních licencí, zisku důležitých, běžně nedostupných informací aj.

Malá korupce je opakem velké korupce. Zpravidla se jedná o korupci obyčejných úředníků, tedy o korupci v běžném životě. Je do ní zapojeno větší množství účastníků, nicméně obdržené úplatky jsou poměrně malé. Tato korupce je spojována zejména s nepřehlednou regulací, špatnou organizací, zatemňováním pravidel, zneužíváním pravomocí apod.¹¹

korupce prostá, korupce ekonomická, korupce politická a úplatkářství¹²

Korupce prostá je slibem nebo poskytnutím neoprávněné výhody veřejnému (státnímu) zaměstnanci za účelem získání individuální výhody. Jde o jednání, kterým je narušena rovnost mezi občany (úplata za vyřízení stavebního povolení na individuální stavbu, úplata policistovi za neodebrání řidičského průkazu, úplata celnímu úředníkovi za nesprávné vyměření cla apod.).

Korupce ekonomická představuje narušení rovnosti mezi podnikatelskými subjekty (zahrnuje případ, kdy veřejný úředník za úplatu rozhodne v rámci privatizace ve prospěch určitého podnikatelského subjektu, přidělí veřejnou zakázku, dotaci či subvenci nebo „pouze“ při veřejné obchodní soutěži vyzradí za úplatu konkurenci cenové podmínky dalších účastnických firem).

¹⁰ Vymětal, P. Typologie korupce. In: Dančák, B., Hloušek, V., Šimíček, V. et al. Korupce. Projevy a potírání v České republice a v Evropské unii. Brno : Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2006. s. 13–14.

¹¹ Viz zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství o korupci z roku 2002.

¹² Baloun, V. K ekonomickým příčinám korupce: popis jevu a definice. Kriminalistika, 1999, č. 4. s. 277–278.

Korupce politická narušuje rovnost mezi občany nebo podnikatelskými subjekty, avšak slib nebo poskytnutí neoprávněné platby nebo jiné výhody směřuje k voleným zástupcům či funkcionářům politické strany, aniž by nutně docházelo k individuálnímu obohacení.

Úplatkářství je slibem nebo poskytnutím neoprávněné platby nebo jiných výhod nikoli veřejnému zaměstnanci za účelem získání individuální výhody, a to jak v oblasti občanské, tak v oblasti podnikání (například poskytnutí úplatku úvěrovému referentu peněžního ústavu za přidělení úvěru či likvidátorovi pojišťovny za urychlení likvidace pojistné události nebo její zkreslení ve prospěch pojištěnce).

Korupce a úplatkářství jsou dva odlišné pojmy, byť se někdy považují za synonyma.¹³ Např. publikace V. Davida a A. Netta¹⁴ vychází z toho, že mezi korupcí a úplatkářstvím je vztah obecného a zvláštního. Úplatkářství je zároveň korupcí, naopak to ale neplatí. Úplatkářství je tedy jednou z forem korupce, naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu. Korupce je oproti úplatkářství rozsáhlejší, škodlivé následky jsou větší, běžné úplatkářství je více tolerováno a přistupuje se k němu diferencovaně podle hodnoty daru a způsobu jednání.

Poskytování ojedinělých darů a pozorností nevýznamného charakteru a rozsahu, aniž by byla ze strany poskytovatele očekávána nebo vyžadována protihodnota či služba přesahující běžný rámec povinností adresáta daru nebo pozornosti, nedosahuje intenzity úplatku, je však kriminogenním faktorem pro úplatkářství nebo korupci.¹⁵

- peněžní korupce, byrokratická korupce, politická korupce, manažerská korupce, strategická korupce, vůdcovská korupce, korumpování systému, mezinárodní korupce, korupce v policii, korupce v médiích, sportovní korupce¹⁶

Peněžní (prostá) korupce – vyskytuje se ve státním aparátu a u policie, kde si chtějí zaměstnanci přilepšit, při udělování licencí a povolení, dále i ve vztahu dvou soukromých osob, v obchodním styku.

Spodní hranice úplatku představuje otázku, ke které se ještě vrátíme posléze.

¹³ Srov. obě publikace J. Chmelíka (ve druhém případě i Z. Tomici).

¹⁴ David, V., Nett, A. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém, Praha : C. H. Beck, 2007, s. 30.

¹⁵ Viz Chmelík, J. a kol., cit. dílo z roku 2003.

¹⁶ Podle publikace V. Davida a A. Netta, s. 59-84.

Nepatrný úplatek se označuje nejčastěji jako dárek, výhoda, pozornost, odměna, protislužba, zdvořilost atd.

Byrokratická korupce – podílí se na ní více úředníků různého postavení či s rozdílně vymezenou působností. Při byrokratické korupci se prospěch korumpujícího odrazí ve ztrátě či nevýhodě u další osoby (vydávání koncesí, povolení, opatření vůči údajnému konkurentovi atd.).

Spadá sem i administrativní korupce – nezákonné poskytování výhod, resp. dle Světové banky jde o kroky jednotlivců, skupin či firem ve veřejném i soukromém sektoru směřující k ovlivnění zákonů, předpisů a vyhlášek k vlastnímu prospěchu cestou nezákonného a neprůhledného poskytování soukromých výhod veřejným činitelům.

Politická korupce – nejčastěji je spojena se získáním lepšího postavení v politické oblasti. Patří sem dary na politické kampaně z tajných fondů, úplatky za vojenské zakázky, úplatky od podnikatelů pro politiky za různé výhody i na financování politických stran, neodůvodněné cesty politiků a státních úředníků do zahraničí. Za korupci se většinou nepokládá výměna politických funkcí - odlišné to bylo v kauze „Kořistka“ – obdobně by tomu bylo v případě poskytnutí významného politického postu za zakrytí skandálu, který by bezprostředně danou osobu ohrožoval v její významné politické funkci. Kritickou je otázka financování politických stran.¹⁷

¹⁷ Václav Vlk: Uplácet politiky není trestné, 7. 10. 2004, Lidové noviny – šlo o tehdy velice v médiích propíranou kauzu poslance Kořistky.

„Dnes se tak soustřeďuje úsilí policie i politických komentátorů shodně na jediný problém, a to zda k uplácení došlo, či nikoliv. Zejména pro média je rozhodujícím důkazem detektor lži, zatímco pro policii, alespoň formálně, rozhovor unionistického poslance Kořistky s vlastní manželkou a svědectví dvou dam, s nimiž se chystali povečeřet zbývající účastníci. Autor nehodlá polemizovat s tím, co se stalo, a stavět na jednu či druhou stranu argumenty, proč ke skutku došlo.

Autor je však přesvědčen, že podstata trestněprávního rozměru věci uniká jak policii, tak bohužel většině masmédií.

Z toho, jak je skutek popsán ve sdělení obvinění a prezentován ze strany poslance Kořistky v médiích, musí být na první pohled jasné, že se o trestný čin nejedná. Nabídnutí úplatku podmiňuje totiž obstarání věci obecného zájmu, a to asi rozhodně není pád současné vlády - či jakékoliv jiné.

Policie se pustila naprosto nesmyslně do role strážce spravedlnosti při politických vyjednáváních na místě, kde jí to nepřísluší. O podplácení může jít při realizaci veřejných zakázek, nikoliv však při vyjednávání o politické pozici.

S těmito tvrzeními však zásadně nesouhlasíme, zřejmě vyplývaly z postavení autora jako advokáta a obhájce. Obdobně nesmyslná tvrzení ve vztahu ke

Statistické údaje ke korupci plynou především z údajů citované zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2010, případně z podkladů Ministerstva vnitra.¹⁸

3. K FORMÁLNÍMU POJETÍ TRESTNÉHO ČINU, MATERIÁLNÍMU KOREKTIVU, DISKREČNÍ PRAVOMOCI, A TO I VE SVĚTLE VYPUŠTĚNÍ ZVLÁŠTNÍHO USTANOVENÍ O ÚČINNÉ LÍTOSTI V TRESTNÍM ZÁKONÍKU

Nová definice trestného činu obsažená v § 13 odst. 1 tr. zákoníku ve srovnání s konceptem vlastním trestnímu zákonu 1961 nezahrnuje již materiální znak, který by byl rovnocenný znaku formálnímu; to platí přesto, že se zde většinou dovozuje znak formální protiprávnosti, která však byla vlastní pojetí trestní odpovědnosti od nepaměti.

Tato definice však obsahuje (ve formě materiálního korektivu, který však není bezprostřední složkou definice trestného činu podle § 13 odst. 1 tr. zákoníku, tvoří ovšem součást pojetí trestného činu v širším významu) materiální protiprávnost, která je v podobě „spodního prahu“ trestnosti vyjádřena jednak obecně v § 12 odst. 2 tr. zákoníku, jednak specificky ve vztahu k nejrůznějším skutkovým podstatám zvláštní části trestního zákoníku v podobě kvantitativně nebo kvalitativně vyjádřeného znaku.

Jako příklady lze uvést skutkové podstaty se znaky škody, rozsahu, prospěchu na straně jedné nebo se znaky porušení důležité povinnosti nebo povahy a závažnosti újmy na zdraví způsobené trestným činem na straně druhé.

Materiální korektiv uvedený v § 12 odst. 2 tr. zákoníku se aplikuje vůči formální trestnosti činu z pohledu viny.¹⁹

Lze pak dospět k závěru, že sice po formální stránce by byly jinak naplněny znaky trestného činu, ale s ohledem na ustanovení § 12 odst. 2 tr. zákoníku nejde po zhodnocení případně i hledisek uvedených v § 39 odst. 2 tr. zákoníku [jež se tam vážou na otázky trestání – žádnou obdobu ustanovení § 3 odst. 4 tr. zák. z roku 1961 trestní zákoník neobsahuje, úprava v § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. je procesní, proto také hlediska uvedené v § 39 odst. 2 tr. zákoníku přichází v úvahu

sportovní korupci zase v jiných souvislostech. Shodujeme se na tom, že o naplnění zákonného znaku „obstarávání věcí obecného zájmu“ podle naší právní úpravy tu nepochybně jde.

¹⁸ Např. ze Zprávy o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky v roce 2010 (ve srovnání s rokem 2009).

¹⁹ Kratochvíl, M. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 151.

použit nanejvýš analogicky] o případ natolik společensky škodlivý, takže postačí uplatnění odpovědnosti podle jiných právních předpisů.

Vyvstává potom otázka, jak posuzovat zmiňovaný materiální korektiv ve vztahu k trestnosti určitého jednání? Nejedná se tu pak ve skutečnosti jen o jakousi obdobu dřívějšího materiálního pojetí trestného činu?

O žádnou obdobu se tu nejedná a nelze hovořit o tom, že by nadále české trestní právo hmotné bylo založeno na materiálním (či materiálně – formálním) pojetí trestného činu.

K podstatné změně tu zjevně došlo; o tom svědčí ostatně i obsah důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku, dále lze odkázat i na to, co k dané otázce uváděl P. Šámal.²⁰

Hledisko společenské škodlivosti má povahu významného interpretačního pravidla, které napomáhá zákonnou skutkovou podstatu konkrétního trestného činu i jeho formální znaky vyložit podle jejich smyslu (tzv. teleologický výklad). Zvolené řešení má za cíl napomoci k odlišení trestných činů od těch deliktů, které by neměly být považovány za trestné činy (zvláště přestupky a jiné správní delikty), přestože zdánlivě znaky některé skutkové podstaty naplňují, a zejména je třeba ho použít k výkladu těch znaků trestných činů, které nemají jasnou spodní hranici (např. znaků „hrubé neslušnosti“ a „výtržnosti“ u trestného činu výtržnictví podle § 358 a jejich odlišení od jednání vymezených zejména jako přestupky proti veřejnému pořádku podle § 47 a § 48 přestupkového zákona).²¹

Formální pojetí s materiálním korektivem umožňuje velice progresivní přístup k posouzení, zda určité jednání je trestným činem, nebo postačí uplatnění odpovědnosti podle jiných právních předpisů, či případně jde o čin beztrestný.

Pojetí trestného činu zvolené v novém trestním zákoníku dovoluje možná ještě mnohem lépe, nežli to přicházelo v úvahu podle trestního zákona předchozího, oddělit od sebe trestné činy a skutky (činy), u kterých přichází v úvahu je posoudit „pouze“ jako přestupky, jiné správní delikty, kázeňská či kárná provinění nebo jiná protiprávní jednání. V tomto ohledu je nespornou skutečností, že materiální (materiálně – formální) pojetí se vyznačovalo značnou mírou neurčitosti a nejednoznačnosti (a to i přes vymezení kritérií společenské nebezpečnosti v § 3 odst. 4 tr. zák. z roku 1961), což ostatně vedlo i ke značným obtížím při uplatňování tzv. „uvážení

²⁰ Šámal, P. *Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006*. Praha: C. H. Beck, 2006, zejména s. 32-39.

²¹ Viz text důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku [verze schválená jako trestní zákoník č. 40/2009 Sb.].

materiálního znaku“ trestného činu; praxe byla mnohdy nejednotná a nezřídka se obávala říci, že „...po formální stránce se jedná o trestný čin, po stránce materiální však nikoli...“.²²

Formální pojetí s materiálním korektivem se pojímá v poměrně širokém smyslu a z toho se po procesní stránce odvíjejí i příslušné typy rozhodnutí, která zde přicházejí pojmově v úvahu. Jde o rozhodnutí podle § 159a odst. 1 písm. a), b) nebo odst. 1 věty první tr. ř., či – konalo-li se vyšetřování nebo dokonce přípravné řízení skončilo podáním obžaloby nebo návrhu na potrestání – podle § 171 odst. 1 nebo podle § 172 odst. 1 písm. b) tr. ř., eventuálně taková rozhodnutí v rámci předběžného projednání obžaloby nebo přezkoumání věci samosoudcem a pozdějších stadií řízení před soudem (kde už samozřejmě půjde o eventualitu rozhodnutí spočívající v postoupení věci podle § 222 odst. 2 tr. ř. či dokonce zproštění obžaloby ve smyslu § 226 písm. b) tr. ř. Použití analogie citovaných ustanovení je zcela vyloučeno; k analogii zde není důvod, tato ustanovení se užijí výslovně a nikoli podle analogie.

Původní představa zřejmě byla, že procesní korektiv, který byl zakotven v § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř., bude představovat výlučnou možnost eliminace důsledků formálního pojetí trestného činu.²³

²² Viz Růžička, M. K formálnímu pojetí trestného činu s materiálním korektivem z pohledu státního zástupce, *Trestněprávní revue*, 2011, č. 6, s. 159.

²³ Očekával se dost možná i nárůst evidované kriminality.

K tomu lze uvést několik statistických údajů. V roce 2009 činil celkový počet osob stíhaných a osob, ohledně nichž bylo konáno zkrácené přípravné řízení, 113 217 osob [tento údaj přibližně korespondoval předchozímu období].

V roce 2010 dosáhl uvedený ukazatel hodnoty 101 113.

V roce 2009 se konalo zkrácené přípravné řízení vůči 55 703 osobám (vzestup oproti roku 2008 – po nabytí účinnosti novely č. 274/2008 Sb. připojené k zákonu o policii č. 273/2008 Sb. – o 19 018 – a i údaj z roku 2008 představoval nejvyšší počet za celé období od zavedení nové formy přípravného řízení v podobě zkráceného přípravného řízení). V roce 2010 se konalo zkrácené přípravné řízení ve vztahu k 52 045 osobám - snížení tedy poměrně nízké, což je třeba zvlášť zdůraznit.

Ve zprávě o činnosti státního zastupitelství za rok 2009 se k dopadu nového trestního zákoníku (jenž měl záhy vstoupit v účinnost, resp. v době vypracování zprávy již byl účinný, ale údaje zprávy ho ještě nemohly zachytit) uvádělo toto:

Vliv nového kodexu se může projevit oběma směry – rozšíření skutkových podstat a přechodu na formální vymezení jejich znaků s preciznějším popisem skutkových podstat, za současného odbourání materiálního znaku

To bylo ovšem zjevně nesprávné (vznikaly by prakticky neřešitelné situace – úprava v § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. – pozměněné znění oproti znění po novele č. 265/2001 Sb., proti kterému byly vznášeny četné výhrady, a to již v roce 1957 – neumožňovalo postoupení jako přestupku atd.).

Úprava v § 159a odst. 4 tr. ř., ve znění zákona č. 41/2009 Sb., nebo podle § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. [kteréžto, naposledy uváděná, tvoří součást procesní úpravy již od 1. 1. 2002 od novely č. 265/2001 Sb., tehdy se však vyvozovalo, že šlo o něco navíc, nad rámec tzv. uvážení materiálního znaku trestného činu, jakkoli i zde byly názory značně rozdílné – viz dále] se aplikuje jednak v případech, kdy jde o chování obviněného nebo podezřelého (i v materiálním smyslu) po činu, jednak nad rámec hledisek, která se aplikují v případech použití materiálního korektivu uvedeného v § 12 odst. 2 tr. zákoníku.

Může tedy dojít k případům, kdy státní zástupce dospěje k závěru, že ve věci jde o trestný čin, a že nelze použít zásadu subsidiarity trestní represe, avšak přesto státní zástupce po skončení prověřování nebo po provedeném vyšetřování učiní právní závěr, že bylo dosaženo účelu trestního řízení a že další vedení trestního řízení je neúčelné.

jako definičního znaku trestného činu, může přinést nárůst počtu stíhaných trestných činů.

Na druhé straně výslovné zakotvení zásady subsidiarity trestní represe a principu „ultima ratio“ (§ 12 odst. 2 tr. zákoníku), společně s některými procesními změnami [rozšíření podmínek pro využití principu oportunité v § 172 odst. 2 písm. c) a v § 159a odst. 4 tr. ř.], větší tlak na využívání odklonů atd., společně s některými dopady z hlediska vymezení obecných podmínek trestní odpovědnosti, jako je preciznější formulace podmínek omylu, rozšíření podmínek pro zánik trestní odpovědnosti pro dobrovolné upuštění, výslovná definice více okolností vylučujících protiprávnost činu, osamostatnění odpovědnosti spoluúčastníků na jednání u zániku trestní odpovědnosti při dobrovolném upuštění od dalšího jednání, ale i zpřísnění podmínek, za nichž se přerušuje promlčení atd., včetně zúžení podmínek trestní odpovědnosti u některých skutkových podstat, principiální změna (zpřísnění podmínek) u postihu přípravy atd., může působit proti této tendenci.

Podle statistických údajů státního zastupitelství došlo k dalšímu poklesu kriminality ve všech základních ukazatelích. Nezanedbatelnou měrou poklesl i nápad trestní agendy (podle evidovaných záznamů o zahájení úkonů trestního řízení), za poslední dva roky cca o 6%. Ze statistických údajů nelze zjistit, zda jde o skutečný pokles kriminality, či do jaké míry kriminalita zůstává v oblasti latence (resp. se zvyšuje míra její latence). Některá nižší státní zastupitelství však upozorňují na pokles vyhledávací činnosti policie. Těmto trendům neodpovídá zřetelný nárůst počtu odsouzených osob vykonávajících nepodmíněný trest odnětí svobody ve věznicích, působící už i problémy s udržení důstojného prostředí pro výkon trestu. **[Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2010].**

A nyní dvě velice důležité otázky:

Jedna – z pohledu, zda lze vůbec postupy podle § 12 odst. 2 tr. zákoníku, resp. § 159a odst. 4 a § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř., řešit tzv. malou korupci (v tomto kontextu extrémně malou korupci – sem by spadaly případy, kdy nejde snad ani o úplatek, ale o „pozornost“ nebo něco mezi tím)?

A druhou: Nahradí tato úprava vypuštěnou úpravu v § 163 tr. zák. z roku 1961 o účinné lítosti?

Na první otázku lze odpovědět poměrně snadno, a to záporně.

Pokud jde o druhou otázku, lze uvést poněkud obsáhlejší odpověď:

Ustanovení § 163 tr. zák. č. 140/1961 Sb. po celou dobu účinnosti (až do novely provedené zákonem č. 122/2008 Sb.) znělo: „Trestnost podplácení (§ 161) a nepřímého úplatkářství (§ 162) zaniká, jestliže pachatel úplatek poskytl nebo slíbil jen proto, že byl o to požádán, a učinil o tom dobrovolně bez odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.“ K jediné dílčí změně došlo v souvislosti s novelou č. 290/1993 Sb., jež nahradila pojem prokurátor“ označením v souladu s úpravou, která rovněž ke dni 1. 1. 1994 nabývala účinnosti, „státní zástupce“.

Na základě doporučení OECD v souvislosti s hodnocením účinnosti Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (č. 25/2000 Sb. m. s.) bylo novelou trestního zákona z roku 1961 provedenou zákonem č. 122/2008 Sb. ustanovení o účinné lítosti výrazně pozměněno, takže úprava nově zněla“ „Trestnost podplácení (§ 161) a nepřímého úplatkářství (§ 162) zaniká, jestliže pachatel úplatek poskytl nebo slíbil jen proto, že byl o to požádán, a učinil o tom dobrovolně a vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům bez zbytečného odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu; to neplatí, byl-li úplatek poskytnut nebo slíben v souvislosti s výkonem pravomoci veřejného činitele uvedeného v § 162a odst. 2 písm. a) až c) nebo písm. d), jde-li o veřejného činitele zastávajícího funkci v podniku, v němž má rozhodující vliv cizí stát.“

Trestní zákoník, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2010, úpravu účinné lítosti ve věcech úplatkářství nepřevzal.²⁴

²⁴ Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku ovšem žádné relevantní údaje k důvodům, pro které došlo k vypuštění úpravy původně obsažené v § 163 tr. zák. č. 140/1961 Sb., neuváděla. Lze pouze usuzovat, že tyto důvody spočívaly právě v doporučeních mezinárodních institucí a organizací, tj. skupiny GRECO a OECD.

Uplatnění hmotněprávního korektivu obsaženého v § 12 odst. 2 tr. zákoníku se v případech, na něž v minulosti mohlo dopadat citované ustanovení o účinné lítosti, může setkat s problémem spočívajícím v tom, že bude obtížně možné najít skutkovou podstatu nějakého přestupku, za který by bylo možno osobu, jíž byla učiněna nabídka, aby dala úplatek, postihnout.

Bude také velmi komplikované dovodit, že sice nabídla úplatek, protože o něj byla požádána, ale uvedené jednání oznámila po uplynutí určité doby orgánům činným v trestním řízení, takže vzhledem k popsáním okolnostem nejde o trestný čin.

Pokud jde o procesní korektiv (diskreční pravomoc státního zástupce nebo soudu) a o možnosti „náhrady“ ustanovení § 163 starého trestního zákona, zde bude situace příznivější potud, pokud bude zjevné, že trestný čin [v tomto případě podle zmiňovaného ustanovení § 332 tr. zákoníku] spáchán byl, ale vzhledem k některému z hledisek uvedených v § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř., tj. k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo.

Zejména lze upozornit na chování obviněného (podezřelého) po činu, kdy tedy zřejmě ihned nebo s jistým časovým odstupem oznámil, že úplatek poskytl, protože o něj byl požádán.

Dovozovat možnost použití ustanovení § 159a odst. 4 nebo § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. „jen“ z okolností činu, bude značně problematické, a to v podstatě ze stejných důvodů, jaké se vztahovaly k eventualitě využití § 12 odst. 2 tr. zákoníku.

Jeví se zřejmým, že posuzování těchto otázek je natolik složité, jde výrazně nad „rozlišovací schopnosti“ potenciálních účastníků korupčních (úplatkářských) vztahů, že přímá aplikace ať už ustanovení § 12 odst. 2 tr. zákoníku (kde by pak byl učiněn závěr o tom, že o trestný čin vůbec nejde, takže by se šlo do určité míry i nad rámec dodatečného zániku trestnosti) nebo ustanovení § 159a odst. 4 a § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. je natolik problematická, že nelze zřejmě dospět k závěru, že tato úprava plnohodnotně nahradí vypuštěné zvláštní ustanovení o účinné lítosti.

Je tedy potřebné zvážit opětovnou úpravu institutu účinné lítosti ve věcech úplatkářství s ohledem na obecné úsilí České republiky v boji s korupcí, jež se zaměřuje na ochranu oznamovatelů korupce (whistleblowing), jakož i na zjevný preventivní dopad takové úpravy. Ochrana oznamovatelů je třeba primárně zajišťovat v netrestních právních odvětvích, jmenovitě v právu pracovním, zde se ale nabízí ochrana rovněž prostředky trestněprávními.

4. K DOPADU NĚKTERÝCH LEGISLATIVNÍCH ZMĚN PO NOVÉM ROCE 2012 NA POSTIH KORUPCE V ČESKÉ REPUBLICE

Zejména se zmiňuje zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a změnový zákon.²⁵

Zavádí něco zcela nového, ale nezbytného, ČR je poslední členský stát EU s nezakotvenou trestní odpovědností právnických osob, ač to pro ni plyne z mezinárodních závazků, vznikají i problémy v oblasti mezinárodní justiční spolupráce.

Uplatňuje se výčtový princip (takřka 80 skutkových podstat, mezi nimi i ty z oblasti korupce, vychází se nikoli pouze z úzkého pojetí, ale pojetí širšího).²⁶ Pojetí odpovědnosti je založeno na tom, že zákon definuje trestní odpovědnost právnické osoby jednak v závislosti na jednání orgánů či členů orgánů právnické osoby nebo dalších zde uvedených osob, jednak vychází z principu přičitatelnosti trestného činu právnické osobě. Jde o odpovědnost za zaviněné jednání právnické osoby.

²⁵ Tisk 285 a 286 Poslanecké sněmovny, tisk 221 Senátu.

²⁶ V souladu s metodickým návodem Nejvyššího státního zastupitelství k postupu státních zástupců ve věcech trestných činů souvisejících s korupcí ze dne 9. 9. 2011, sp. zn. SL 52/2006, jehož autorem je J. Chromý, se za trestné činy poskytující trestněprávní ochranu společnosti před korupcí v užším slova smyslu se (ustáleně) považují trestný čin přijetí úplatku podle § 331 tr. zákoníku, trestný čin podplácení podle § 332 tr. zákoníku a trestný čin nepřímé úplatkářství podle § 333 tr. zákoníku.

Trestněprávní ochrana společnosti před korupcí v širším slova smyslu je založena dalšími skutkovými podstatami trestných činů, které nesou znaky korupce, přičemž jejich výčet není jednoznačně stanoven.

Vzhledem k tomu, že rozhodující prostor a hlavní nebezpečí korupce leží nepochybně v oblasti veřejné správy a rovněž ve sféře moci zákonodárné a soudní, jde především o vybrané trestné činy veřejných činitelů podle druhého oddílu třetí hlavy zvláštní části trestního zákona – tj. trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 tr. zákoníku a trestný čin maření úkolu úřední osoby z nedbalosti podle § 330 tr. zákoníku

K trestným činům, které mají znaky korupčního chování, lze řadit také trestný čin odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu podle § 166 tr. zákoníku, trestný čin podvodu podle § 209 tr. zákoníku, trestný čin pletichy v insolvenčním řízení podle § 226 tr. zákoníku, trestný čin sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 tr. zákoníku, trestný čin pletichy při zadání veřejných zakázek a při veřejné soutěži podle § 257 tr. zákoníku a trestný čin pletichy při veřejné dražbě podle § 258 tr. zákoníku.

Zvláště k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (současný stav je takový, že dne 18. 11. 2011 prezident nepodepsal schválený návrh zákona a vrátil jej Sněmovně).

Ani navrhovaný zákon (podobně jako zákon o soudnictví ve věcech mládeže například) neobsahuje žádné zvláštní ustanovení, které by řešilo otázku trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu subsidiarity trestní represe, ultima ratio či škodlivosti činu. V obecné rovině proto zřejmě musí i pro vyvozování trestní odpovědnosti vůči tomuto zvláštnímu druhu pachatelů platit obecné závěry, vztahující se její uplatňování vůči fyzickým osobám.

U korupce tedy bude platit aktuálně účinná právní úprava, a to jak hmotněprávní, tak i procesní.

Jestliže je trestní odpovědnost právnických osob založena na principu viny za protiprávní jednání, které učinila

- jejím jménem
- nebo v jejím zájmu
- nebo v rámci její činnosti,

některá z fyzických osob, jejíž jednání se právnické osobě přičítá (§ 8 odst. 2 ve spojení s § 8 odst. 1 předlohy), pak je zřejmé, že trest se ukládá právnické osobě právě proto, že trestný čin (vyjmenovaný v § 7 předlohy) byl spáchán primárně některou fyzickou osobou.

Nejde tedy o trestný čin právnické osoby jako právní fikce či kolektivního tělesa, nebo jinak vymezeného subjektu práva, ale o odvozenou – v jistém smyslu tedy akcesorickou trestní odpovědnost za činy jiných, fyzických osob, které jsou ovšem spáchány (obligatorně, což je jedna z podmínek trestní odpovědnosti) ve prospěch anebo „v zastoupení“ (tj. jejím jménem nebo při činnosti) právnické osoby.

Právnická osoba se skutečně nemůže v oblasti vznikajících právních vztahů projevit jinak, než „přes čin“ nějakého konkrétního, reálně existujícího individua, které je s to projevit vůli právnické osoby (její záměr způsobit určitý vznik, změnu nebo zánik určitého právního vztahu) navenek.

Jinak jsou ale činy těchto fyzických osob a právnické osoby na sobě relativně nezávislé, relativně nezávislé také může být proto i hodnocení škodlivosti činu a možnosti uplatnit principy subsidiarity trestní represe.

Trestní odpovědnost právnických osob by neměla být zneužívána pro řešení obchodních a občanskoprávních (civilních) sporů mezi podnikateli. Měla by být naproti tomu využita pro účely zefektivnění boje s korupcí (a samozřejmě i s jinými fenomény kriminality).

To je ale přání – orgány činné v trestním řízení nemohou ovlivnit nápad trestních oznámení.

Vzhledem k širokému vymezení subjektů podléhajících trestní odpovědnosti právnických osob – viz § 6 předlohy, vyloučen je jen stát a pak už jen územně samosprávné celky při výkonu veřejné moci, nikoli tedy v rámci svých majetkoprávních dispozic či při majetkové účasti v jiných právnických osobách (ostatně to poslední platí i o státu, viz odst. 2 § 6 předlohy), lze se obávat, aspoň v první fázi „náběhu“ nové úpravy do praxe, snah po maximálním využívání až zneužívání nové úpravy k likvidaci obchodních konkurentů, a možná i jako prostředku řešení střetů na politické scéně.

Obecně neutěšená celospolečenská situace, zejména co do kultury chování, etiky, morálky a uplatňování práva, dává tušit, že orgány činné v trestním řízení budou nutně, zvláště v těchto počátcích, konfrontovány s nápadem evidentně či aspoň možná účelových podání, přičemž řešení v podobě dřívějších kritérií společenské nebezpečnosti jako materiálního znaku trestného činu k dispozici nebude.²⁷

Je třeba se zabývat i procesní úpravou, která vymezuje některé důležité zvláštnosti procesu. Vyzdvihnout je nutno např. to, že proti obviněné právnické osobě a obviněné fyzické osobě se koná společné řízení, jestliže jejich trestné činy spolu souvisejí, pokud tomu nebrání důležité důvody. A také to, že ve společném řízení vedeném proti právnické a fyzické osobě se trestní odpovědnost právnické a fyzické osoby posuzuje samostatně.

Pokud jde o tzv. vazební novelu trestního řádu²⁸ provádí změny zejména v oblasti vazby, kdy o dalším trvání vazby rozhoduje i v přípravném řízení zase soudce, byla provedena změna vazebních důvodů, přičemž v případě důvodu podle § 67 písm. c) tr. ř. lze zohlednit zájmy na účinné ochraně poškozeného i u méně závažných trestných činů. Posiluje se zásada zdrženlivosti a přiměřenosti u zajištění majetku a věcí (§ 2 odst. 4 tr. ř.). Má se uplatnit širší možnost čtení úředních záznamů sepsaných v přípravném řízení před soudem. Zavádí se tzv. videokonference. Upravuje se možnost vzdání se obhájce. Zvyšuje se hranice trestní sazby odnětí svobody (ze 3 na 5 let) u zkráceného přípravného řízení. Všechny naznačené změny se mohou významně dotknout i stíhání korupce.

Novela trestního zákoníku (č. 330/2011 Sb.) provedla pouze – pokud jde konkrétně o korupci – změnu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby u skutkové podstaty trestného činu pletich

²⁷ Zpracováno podle materiálu F. Vondrušky „K subsidiaritě trestní represe (§ 12 tr. zákoníku), Brno, 2011.

²⁸ Tisk 335 Poslanecké sněmovny, tisk 209 Senátu.

v insolvenčním řízení (§ 226 odst. 4 tr. zákoníku – doplnění přísnější trestnosti úřední osoby), stejně jako u skutkové podstaty trestného činu sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě [doplněn nový odstavec 4 – „Kdo za okolností uvedených v odstavci 1 žádá, přijme nebo si dá slíbit majetkový nebo jiný prospěch a spáchá takový čin jako úřední osoba, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let]. Dále pak zvýšení trestních sazeb u skutkových podstat trestného činu pletich při zadání veřejné zakázky a pletich při veřejné dražbě [§ 257 odst. 2 a 3, § 258 odst. 3 tr. zákoníku], obdobně u skutkové podstaty trestného činu přijetí úplatku [§ 331 odst. 3 tr. zákoníku].

Jen velmi stručně je možno poukázat na nový zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů. Účinnosti nabývá dnem 1. ledna 2012, avšak některá jeho ustanovení vztahující se ke zřízení tohoto orgánu a jejímu personálnímu obsazení již dnem 24. 11. 2011. Byla rovněž provedena novelizace trestního řádu.

Úkolem Generální inspekce bezpečnostních sborů je vyhledávat, odhalovat a prověřovat skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, jehož pachatelem je příslušník Policie České republiky, celník, příslušník Vězeňské služby České republiky anebo příslušník inspekce, zaměstnanec České republiky zařazený k výkonu práce v Policii České republiky nebo v inspekci, nebo zaměstnanec České republiky zařazený k výkonu práce v Celní správě České republiky anebo Vězeňské službě České republiky, pokud trestný čin byl spáchán v souvislosti s plněním jeho pracovních úkolů.

Úkolem Generální inspekce bezpečnostní sborů je rovněž vyšetřovat trestný čin příslušníka Policie České republiky, celníka, příslušníka Vězeňské služby České republiky nebo zaměstnance České republiky zařazeného k výkonu práce v Policii České republiky a zaměstnance České republiky zařazeného k výkonu práce v Celní správě České republiky nebo Vězeňské službě České republiky, pokud trestný čin byl spáchán v souvislosti s plněním jeho pracovních úkolů.

Generální inspekce bezpečnostní sborů má postavení policejního orgánu ve smyslu § 12 odst. 2 tr. ř. Toto novelizované ustanovení trestního řádu výslovně uvádí, že tím není dotčeno oprávnění státního zástupce podle § 157 odst. 2 písm. b) tr. ř., tedy oprávnění státního zástupce odejmout věc policejnímu orgánu a učinit opatření, aby věc byla přikázána jinému policejnímu orgánu. Není-li stanoveno jinak, je Generální inspekce bezpečnostní sborů oprávněna ke všem úkonům trestního řízení patřícím do působnosti policejního orgánu.

Dochází k částečné změně v působnosti státního zastupitelství, resp. státních zástupců, pokud jde o vyšetřování o trestných činech spáchaných příslušníky Policie České republiky (prověřování o skutečnostech nasvědčujících podezření ze spáchání uvedených

trestných činů státní zástupce nekonal, tím byl pověřen příslušný inspekční orgán, tj. Inspekce policie, která byla zřízena s účinností od 1. 1. 2008 zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky), kdy tato nově přechází do kompetence Generální inspekce bezpečnostních sborů, navíc též i vyšetřování příslušníků dalších shora vyjmenovaných bezpečnostních sborů, jež je dosud v rámci působnosti určených orgánů Policie České republiky.

Naopak je zachována působnost státního zastupitelství, resp. státních zástupců, při vyšetřování o trestných činech spáchaných Bezpečnostní informační služby, příslušníky Úřadu pro zahraniční styky a informace a příslušníky Vojenského zpravodajství, tato kategorie je ale navíc rozšířena o příslušníky Generální inspekce bezpečnostních sborů a příslušníky Vojenské policie a vyšetřování o trestných činech zaměstnanců České republiky, zařazených k výkonu práce v Generální inspekci bezpečnostních sborů.

Připravuje se odpovídající změna ve vyhlášce č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, ve znění pozdějších předpisů.

Neméně důležitým úkolem Generální inspekce bezpečnostních sborů je u osob shora uvedených, ve vztahu k nimž koná prověřování i vyšetřování, provádět zkoušku spolehlivosti. Zkouška spolehlivosti spočívá v navození situace, kterou je zkoušená osoba povinna řešit.

5. ZÁVĚRY

Věnovali jsme se problematice poměrně obsáhlé, a to jak stavu „de lege lata“, tak i „de lege ferenda“. Zejména je třeba ovšem zdůraznit, že rozsah změn po Novém roce 2012 je opravdu značný a připomíná situaci, která zde byla počátkem roku 2002, kdy nabyla účinnosti „velká“ novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. Velmi podstatné změny se budou týkat i stíhání korupce v České republice a orgány činné v trestním řízení se na všechny uvedené změny budou muset připravit.

Literature:

- Baloun, V. K ekonomickým příčinám korupce: popis jevu a definice. *Kriminalistika*, 1999, č. 4. s. 277–278. Dančák, B., Hloušek, V., Šimíček, V. et al. *Korupce. Projevy a potírání v České republice a v Evropské unii*. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006.
- David, V., Nett, A. *Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém*, Praha : C. H. Beck, 2007.
- Gřivna, T. Trestní postih korupce v soukromé sféře, *Trestněprávní revue* 2005, č. 7, s. 169.
- Hulinský, P. *Aktuální otázky trestněprávní ochrany společnosti před korupcí*. Praha : Police History, 2008. Kolektiv: *Korupce a*

protikorupční politika ve veřejné správě. Praha : Transparency International – Česká republika, 2008.

- Chmelík, J. a kol. Pozornost, úplatek a korupce. Praha: Linde, 2003.
- Chmelík, J., Tomica, Z. Korupce a úplatkářství. Praha: Linde, 2011
- Jalč, A. Priblíženie niektorých protikorupčných opatrení v podmienkach SR, Trestní právo 2005, č. 9, s. 9.
- Jalč, A. Dynamika, stav a štruktúra korupcie v Slovenskej republike, jej porovnanie s okolitými štátmi, Trestní právo 2005, č. 1, s. 19.
- Kratochvíl, M. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 151.
- Nye, J. S. Corruption and Political Development. A Cost-Benefit Analysis. 1967-In: Political Corruption. And Handbook.
- Pachmann, A. Policejní korupce v členských a kandidátských státech Evropské unie, Kriminallistika 2005, č. 3, s. 209.
- Růžička, M. Ke stíhání korupce z pohledu státního zástupce. Trestněprávní revue. 2006, č. 1, s. 2.
- Šámal, P. Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006. Praha: C. H. Beck, 2006, zejména s. 32-39.
- Vidrna, J., Náchodský, Z. Pracovník justice v ohrožení. Praha : Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2002, s. 17.
- Volejníková, J. Korupce v ekonomické teorii a praxi. Praha: Profess Consulting, 2009.
- Vymětal, P. Typologie korupce. In: Dančák, B., Hloušek, V., Šimíček, V. et al. Korupce. Projevy a potírání v České republice a v Evropské unii. Brno : Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2006. s. 13–14.

Contact – email

PrepechalovaKaterina@seznam.cz

Ruzicka@nsz.brn.justice.cz